

УДК 336.7

О. О. Лисянська, ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ”

МЕТОДИ АНАЛІЗУ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ ПРИ ПЛАНУВАННІ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ

У даній статті досліджено методи аналізу та їх використання при плануванні фінансових результатів діяльності банку.

Ключові слова: аналіз, фінансовий результат, прибуток, фінансове планування.

Постановка проблеми. Фінансовий результат і прибуток як основний показник результативності діяльності банку є основною метою фінансового планування. Процес планування зазвичай починається з планування саме фінансових результатів, а потім, виходячи з запланованого розміру прибутку, розраховують розмір активів і пасивів і визначають оптимальну їх структуру, ліквідність, розробляють процентну політику та ін. Тому розробці методик планування прибутку банку повинна приділятися найбільша увага.

Складність планування прибутку банку полягає в тому, що на його розмір впливають багато зовнішніх і внутрішніх факторів. Відповідно, виникає необхідність розробки та побудови адекватних моделей, які б дали можливість врахувати найбільш повно вплив усіх чинників.

Аналіз останніх наукових досліджень. Особливістю обраної теми є її багатогранність. Основи планування фінансових результатів широко представлені в іноземній та вітчизняній економічній літературі в працях І. Ансоффа, І. А. Бланка, А. Г. Грязнова, Є. Ф. Жукова, Л. М. Литвина, М. І. Міхнєвої, В. Ю. Пастухова, В. Тітова, І. В. Сала, П. Друкера, І. Шумпетера, М. Ерхардта та багатьох інших. Однак методам аналізу та їх використанню при плануванні фінансових результатів діяльності банку приділено недостатньо уваги.

Мета статті – дослідження методичних підходів до аналізу й прогнозування фінансових результатів у системі управління прибутком банку.

Виклад основного матеріалу. Як вже зазначалось, основним етапом планування є аналіз. Через це доцільно розглянути методи, підходи до аналізу фінансових результатів, які б можна було використати у процесі планування.

Зміст аналізу фінансових результатів діяльності банку полягає в тому, що його результати дозволяють керівництву банку розробляти

відповідну політику надання послуг, виявити недоліки в поточній діяльності, розробити рекомендації щодо їх усунення. Однак необхідність цього аналізу зумовлюється значенням прибутку не тільки для банку, а й для всіх учасників економічного процесу. Акціонери зацікавлені в прибутку як доході на капітал, що ними інвестований. Прибуток приносить вигоди вкладникам, бо, завдяки збільшенню резервів і підвищенню якості послуг, формується більш стабільна, надійна і ефективна банківська система. Позичальники опосередковано зацікавлені в достатньому прибутку банків, оскільки спроможність банку надавати кредити залежить від розміру і структури його капіталу [2].

Метою аналізу фінансових результатів діяльності банку є визначення можливостей збільшення абсолютної величини прибутку, виявлення невикористаних резервів підвищення його рентабельності на основі ефективного управління доходами і витратами.

Розглянемо методи, які найбільш часто застосовуються в економічних дослідженнях, більш детально.

Перший метод – метод екстраполяції. Він впливає з інерційності явищ (процесів), що досліджуються й прогнозуються. Ступінь інерційності залежить від розміру і масштабу процесу, що вивчається. На мікрорівні вплив окремого фактора може миттєво змінити ситуацію, в той час, коли на макрорівні, через вплив багатьох факторів, іноді протилежний, інерційність зберігається більшою мірою.

За значною інерційністю економічних процесів (явищ), що досліджуються, можна, з достатнім ступенем імовірності, сподіватися, що закономірності, які виникли в “передісторії”, будуть із незначними змінами діяти і в періоді планування.

Основу екстраполяційних методів становлять динамічні ряди. Є ряд способів перевірки гіпотези про існування тенденції у динамічному ряду.

Один з найпростіших методів базується на порівнянні середніх рівнів ряду. Для цього динамічний ряд розбивається на дві приблизно рівні частини за кількістю елементів. Кожна частина розглядається умовно як самостійна сукупність. Якщо динамічний ряд має певну тенденцію, то середні, які обчислені для кожної сукупності, повинні суттєво різнитися між собою. Якщо ж розходження будуть незначними, тобто випадковими, то динамічний ряд тенденції не має [4].

Для оцінки істотності відмінності між середніми значеннями двох динамічних рядів використовується t -критерій Стьюдента.

Розходження буде істотним, якщо розрахункове значення t -критерію Стьюдента буде не менше, ніж його табличне значення.

Другий метод базується на використанні індексу сезонності. Для деяких операцій банку, насамперед кредитних і депозитних, характерними є циклічні коливання, які викликані сезонним характером виробництва та споживанням товарів і послуг населенням.

Сезонні коливання – це більш чи менш сталі внутрішньорічні коливання в ряді динаміки, обумовлені специфічними умовами надання певних послуг. Тому для банку надзвичайно важливо вивчити тенденцію сезонних коливань, що склалися, й розробити прогноз на найближчу перспективу, головним чином, на наступний рік.

Для вивчення сезонних коливань використовуються індекси сезонності, а сукупність їх утворює сезонну хвилю.

Для аналізу тенденцій на основі динамічних рядів і побудови прогнозу з урахуванням закономірностей, що склалися в “передісторії”, широко застосовується залежність, яка має назву рівняння тренда.

Особливістю цього методу є застосування стохастичної (імовірнісної) залежності. У цьому випадку значенню аргументу відповідає не одне певне значення функції, а декілька, тобто певний розподіл цих значень. У стохастичній залежності зв'язки не жорсткі і виявляються не в кожному окремому випадку, а лише в масі. Це пов'язано з тим, що в стохастичних залежностях, а вони превалюють у реальному житті, з ряду причин не можуть бути враховані всі аргументи (фактори). Тому рівняння, яке ґрунтується на стохастичній залежності, складається з двох частин: детермінованої, яка формується під впливом врахованих, відомих факторів, і випадкової, яка виникає у результаті випадкових, неврахованих факторів [1].

Тренд, який зазвичай називають часовим трендом, відображає тенденцію зміни явища у часі. Припускається, що через фактор часу можна виразити вплив усіх основних факторів, іншими словами, хоча час не є механізмом прояву закономірностей і тенденцій, він акумулює вплив основних факторів і виражає їх у рівнянні тренда.

Також у процесі аналізу і прогнозування використовуються такі методи, як моделювання, метод експертних оцінок та інші.

Для проведення аналізу банківської діяльності необхідно мати аналітичні матеріали, що дозволяють одержати достовірну, повну і всебічну інформацію про банк (фінансовий стан і результати діяльності). До такої інформації належать насамперед баланс банку і звіт про прибутки та збитки [6].

У процесі аналізу прибутку банку необхідно дати загальну оцінку виконання плану і динаміки суми прибутку перед сплатою податків, її складових частин, визначити фактори та їх кількісний вплив на зміну величини прибутку.

Визначення загального обсягу прибутку до оподаткування (балансового прибутку) здійснюється за даними звіту про прибутки та збитки.

Загальний аналіз прибутку банку до оподаткування потребує побудови аналітичної таблиці, яка відображає динаміку його абсолютного обсягу, складу і структури. Така таблиця будується безпосередньо за даними звітів за попередній і звітний роки, або, якщо аналізуються доходи і витрати банку, інформація може надходити з відповідних аналітичних таблиць. Другий підхід до формування аналітичної таблиці дозволяє використати дані групувань доходів і витрат за їх видами і суттєво знижує трудомісткість розрахунків.

Загальний аналіз прибутку банку потребує використання методик вертикального та горизонтального аналізу.

Відправною точкою для вирішення завдань планування підвищення прибутку банку є побудова факторної моделі, яка описує залежність результативного показника від обраних факторів. Чим більше факторів включено в модель, тим глибший аналіз можна зробити, при цьому фактори мають перебувати в прямій функціональній залежності з результативним показником, тобто описуватися конкретною формулою. Фактори, що перебувають у стохастичній залежності з результативним показником, вивчаються за допомогою кореляційно-регресійного аналізу [3].

Виходячи із загальної моделі, що описує вплив факторів на прибуток, можна обчислити значення окремих факторів, що забезпечують необхідний його рівень.

Фактори, під впливом яких формується прибуток, не обмежуються доходами та витратами і включають:

- обсяг капіталу банку;
- рівень ефективності використання активів банку;
- мультиплікаційний ефект капіталу;
- рентабельність доходу.

Рівень ефективності використання активів банку оцінюється за допомогою показників дохідності активів (d_A), які обчислюються як відношення доходу (D) до середніх залишків банку (A), обчислених згідно з балансом:

$$d_A = \frac{D}{A}. \quad (1)$$

Мультиплікаційний ефект капіталу полягає у здатності капіталу створювати активи банку шляхом залучення якомога більшого обсягу коштів на кожну гривню капіталу. Оцінка мультиплікаційного ефекту

капіталу здійснюється за допомогою мультиплікатора капіталу (Mk), який визначається як відношення залишків активів (A) банку до залишків капіталу (K) на визначений момент часу:

$$Mk = \frac{A}{K}. \quad (2)$$

Рентабельність доходу (Rd) обчислюється як відношення прибутку до оподаткування (Π) до доходу банку (D):

$$Rd = \frac{\Pi}{D}. \quad (3)$$

Залежність прибутку від названих факторів характеризується чотирифакторною мультиплікативною моделлю:

$$\Pi = K \cdot da \cdot Mk \cdot Rd. \quad (4)$$

Факторний аналіз прибутку на основі даної моделі здійснюється за допомогою модифікованого методу ланцюгових підстановок.

У фінансовому аналізі також використовують показники рентабельності. Усі вони відносні й показують, скільки одиниць прибутку (балансового, чистого, операційного, оподаткованого тощо) отримують на одиницю активів, власного капіталу тощо.

Оцінка рентабельності банківської діяльності ґрунтується на застосуванні методу коефіцієнтів. Сутність методу коефіцієнтів полягає у побудові системи взаємопов'язаних показників, які всебічно характеризують стан і динаміку об'єкта дослідження.

Висновки. Аналіз фінансових результатів є важливою складовою системи планування, яка допомагає вирішувати значну кількість питань стосовно аналізу та прогнозування всієї діяльності банків. Слід зауважити, що порівняння оцінки сьогоdnішнього стану банку (тобто результатів внутрішнього аналізу), ринку і його потенціалу (тобто результатів зовнішнього аналізу) робить планування більш точним і ефективним. Тобто система планування і прогнозування тісно пов'язана з економічним аналізом. Завдяки йому розкриваються причинно-наслідкові відносини, формуються загальні гіпотези і концепції розвитку майбутнього, дається оцінка характеру впливу основних складових на процеси, що прогнозуються. Прогнозні оцінки не тільки виходять з вивчення сутності процесу, але і збагачують, і підкріплюють змістовну основу аналізу, роблять його більш вагомим, скорочують зону невизначеності прогнозу.

Виходячи з вищесказаного, надзвичайно важливим є вибір правильної моделі і методики планування, яка б найбільш точно дала можливість спланувати фінансові результати діяльності комерційного банку.

Список літератури

1. Литвин, М. И. Прогнозирование прибыли на основе факторной модели / М. И. Литвин // Финансовый менеджмент. – 2002. – № 6. – С. 3–11.
2. Михнева, В. Ю. Финансовое планирование в коммерческом банке с сетью филиалов / В. Ю. Михнева // Банковские услуги (рус.). – 2002. – № 1. – С. 30–35.
3. Пастухова, В. Стратегічне планування на підприємстві / В. Пастухова // Економіка України (укр.). – 2000. – № 11. – С. 37–43.
4. Поліщук, Н. В. Планування результативності діяльності підприємства / Н. В. Поліщук // Фінанси України (укр.). – 2001. – № 4. – С. 39–45.
5. Поморина, М. А. Основные элементы банковского планирования: стратегия, бизнес-планирование, финансовое планирование / М. А. Поморина // Банковское дело (рус.). – 2000. – № 7. – С. 2–9.
6. Титов, С. Ю. Особенности использования финансового анализа в текущем управлении предприятием / С. Ю. Титов // Вестник МГУ. – 2000. – № 1. – С. 95–108. – Серия “Экономика”.

Summary

In this article the methods of analysis and their use in the planning of financial results.

Отримано 09.02.2011